

GÖRSEL KÜLTÜR KURAMININ İLKÖĞRETİM 4. SINIF GÖRSEL SANATLAR DERSLERİNDE UYGULANMASI

Rukiye Dilli*

Öz

Bu araştırmada görsel kültür olarak nitelendirilen kavram, öğrencilerin içinde yaşadıkları kültür bağlamında birbirleri ile olan iletişimlerinde, okul ortamındaki sosyal etkileşimlerinde ve evdeki günlük yaşamlarındaki önemli gördükleri, en sevilen ya da en popüler olan imaj ve nesnelere anlamayı içermektedir. Görsel kültür tabanlı öğretim yönteminin öğrencilerin uygulama becerilerine ve anlamlı ürün ortaya koyabilmeleri alt boyutuna ilişkin, görsel kültür kuramı ile yapılan çalışmalardan öğrencilerin çok etkilendikleri anlaşılmış ve anlamlı ürünler ortaya koyabilmişlerdir. Görsel kültür tabanlı öğretim yönteminin öğrencilerin eleştirel düşünme becerisi kazanması alt boyutuna ilişkin, yapılan etkinlikler sonucunda öğrencilerin şiddet içerikli program ve oyunlarından çok fazla etkilendikleri görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Görsel Kültür, görsel kültür eğitimi, algı.

Abstract

In this study, the visual culture concept covers the understanding of images and objects which are seen by the students as the most favourite or popular in their communication with each other, in the social interaction at school, and in their daily lives. Regarding the application skills and the skills for creating a meaningful product gained through the visual culture based education method, students are influenced significantly by the visual culture activities, and can produce meaningful products. Regarding the visual literacy gained through the visual culture based education method, the students can not differentiate whether an event or situation presented in visual media is real or a product of imagination

Key words: Visual Culture, visual culture education, perception.

---

* Dr., MTA Tabiat Tarihi Müzesi Eğitim Uzmanı, dillirukiye@yahoo.com

Giriş

Son zamanlarda teknolojinin hızla gelişmesiyle, dünya görsel-işitsel bir dilin kendine özgü kurallarıyla açıklanabilecek hızla akıp giden bir sürecin içine girmiştir. Toplumsal iletişimde işitmeye ve görmeye dayalı görsel kültür giderek yazılı kültürün önüne geçmektedir. Günümüz batı kültüründe televizyon izleyicisinin günde ortalama 3 ila 6 saati oturma odasına iletilen görüntüler karşısında geçirdiği ve sonsuz bir program akışı içinde olan televizyonu yakalayabilmek için pasif, sessiz ve görünmez izleyici konumunda olduğu bilinmektedir. Ülkemizde de benzer durum söz konusudur ve her yüz kişiden doksan altısının mutlaka televizyon izlediği, günde ortalama 3,5 saatini ekran başında geçirdiği saptanmıştır (Mete, 2002). Bu rakamlar gelişmiş ülkelerin çok üstündedir ve yayınların genel etkisinin beklenenin çok üstünde olduğu tespit edilmiştir. Bugün, yüzlerce sayfayla yazılıp incelenen tarihsel bir dönem, 2 saatlik bir sinema filmiyle ya da 1 saatlik belgesel filmle görsel-işitsel olarak anlatılmaktadır. Çevremizdeki görüntüler günlük hayatımız için çok önemlidir. Kişisel, toplumsal, ekonomik ve kültürel çevremiz görüntüler tarafından her defasında şekillendirilir. Çocuğun kahvaltı tabağında her gün işe arabasıyla düzenli olarak giden bir çalışanın yol boyunca dinlediği şarkılar, ailelerin televizyonlarda izlediği gece kuşağı filmlerinden gençlerin danslarına, klasiklerin yıllar hatta yüzyıllar boyunca devam eden etkilerine kadar her şey görüntüler tarafından şekillendirilir. Dolayısıyla görsel kültür dediğimiz bu görüntülerin görsel sanatlar öğretimi programlarında yer alması ve incelenerek eleştirel bir bakış geliştirilmesi kaçınılmaz olmuştur.

Görsel kültür, bireylerin yerel ve küresel anlamdaki kültürel deneyimleri yoluyla görsellere ilişkin bir görüş edinmelerini sağlamaya yarayan bir kavramdır. Bu bağlamda, görsel sanat derslerinin sınırları salt biçimsel estetiğe ulaşmak olarak kalmamalı; aynı zamanda toplumsal, kültürel, politik ve ekonomik bağlam içinde konuları ve kapsamaları da genişletilmelidir (Tavin ve Anderson, 2003). Çağdaş eğitim anlayışlarının sosyal ve kültürel içeriklerin daha çok önemsenmesini ön gören araştırmalar, görsel sanatlar eğitimine farklı bakış açılarından bakmamızı zorunlu kılmıştır. Ön araştırmalar, Türkiye’de görsel kültür eğitim teorisinde ve uygulamasında yeterli araştırma olmadığını ortaya koymuştur. Bu nedenle, görsel kültür kuramının görsel sanatlar derslerinde verilmesinin gerekli olup olmadığını tespit etmek önemlidir. Müfredat planlayıcılarının dikkate alması gerekebilecek olası sorun ve konuları

araştırmaya başlamak da yaşamsal öneme sahiptir. Resim iş dersleri 19. yüzyılın ortalarında okullara ders olarak girmiştir ve bu dönemlere ilk yıllar adı verilir. Henüz sanayileşme belirtileri olmayan bir toplumda resim dersinin meşrutiyet döneminin yenileşme hareketine bağlı olarak ve batıya öykünme sonucu programlara girdiği söylenebilir. Bu arada resim dersinin başlangıçta mühendis okullarında yer aldığını görüyoruz. Bu derslerde uygulanan kopya yönteminde, doğrudan beceri öğretimine dayalı çalışmalar yapılmıştır (Kırıçoğlu, 2005).

Bu araştırmada görsel kültür olarak nitelendirilen kavram, öğrencilerin içinde yaşadıkları kültür bağlamında birbirleri ile olan iletişimlerinde, okul ortamındaki sosyal etkileşimlerinde ve evdeki günlük yaşamlarında önemli gördükleri, en sevilen ya da en popüler olan imaj ve nesnelere anlamayı içermektedir. Aynı zamanda araştırma kapsamında öğrencilerden popüler kültür olarak nitelendirilen kavramların (en popüler ve sevilen nesne, imaj vb.) öğrencilerin resimsel anlatımlarında ne şekilde ortaya çıktığı belirlenmeye çalışılmaktadır. Bu doğrultuda ilköğretim 4. sınıf öğrencilerinin resimsel anlatımları ve resimsel anlatımlarına dayalı yazılı ifadelerinde popüler kültür öğelerine ne kadar yer verdiklerini, popüler kültür öğelerinin öğrencilerin sanatsal ifadelerini ne derece etkilemekte olduğunu belirlemektir.

Görsel Kültür Kuramının Görsel Sanatlar Dersine bir katkı sağlayıp sağlayamayacağı bu araştırmanın problemi oluşturmaktadır. Bu araştırmanın konusunu ise, ilköğretim 4. sınıf düzeyinde Görsel Sanatlar Dersinde Görsel Kültür Kuramının Uygulanması ile görsel kültür eğitiminin görsel sanatlar eğitiminde alternatif bir öğretim yöntemi olarak uygulanabilirliğinin araştırılması oluşturmaktadır.

Görsel sanatlar eğitimi bir konu alanı olarak okul izlencelerinde resim dersi, resim iş dersi, iş bilgisi, görsel sanatlar eğitimi ve bugün tam yerleşme de görsel sanatlar ve kültür eğitimi gibi adlar ile yer almıştır. Alanı tanımlayan bütün bu adlar ve içerdikleri anlamlar dünyada olduğu gibi Türkiye’de de sanat eğitimi tarihini özetler gibidir (Kırıçoğlu, 2009).

Günümüz sanat eğitimi anlayışları içinde programlara yansıyan diğer bir yaklaşım ise “çok kültürlülük”tür. Kültürel antropoloji, insanın ve her insan topluluğunun yarattığı görsel simgeyi ve nesneyi bir kültür ürünü olarak tanımlar. Bu nesnelere sanat olarak nitelenmeseler bile, bize o kültüre ilişkin değerler sunduklarında anlamlıdırlar. Bu bağlamda kültürler kadar sanat vardır ve hiçbirisi bir ötekenden daha üstün ya da değerli değildir. Farklılıklar, her kültürün kendi içinde pek çok yönleri ve yaşam deneyimleri ile ortaya çıkar. Her kültür bir düzlemde kendi rolünü oynar. Hiçbir

kültür bir ötekenden daha iyidir denemez. Seçkin sanat, popüler kültür, alt kültür ürünleri arasındaki sınırların bir anlamda erimesi ile sanat eğitimi kavram dağarcığına “çok kültürlülük” girmiştir (Kırıçoğlu, 1991; 2009).

Çok kültürlü eğitim, eğitimi etkinleştirmek bir yana, kültürleri etnik kökenlerinden arındırarak bunları ortak bir insanlık sermayesi haline getirmeyi de amaçlamıştır. Kültürler arasında kurulacak diyalogu teşvik eder, öğrencilerin çoklu kültürü deneyimlemelerini ve yaşamlarında kullanabilmelerini sağlamıştır. Avrupa, merkezci tarihin yanlışlıklarına karşı çıkar; bunun karmaşıklığını ve içerdiği çoklu hikâyeleri göz önüne serer ve aynı zamanda, öğrencilerin çeşitliliği kabul etmesini, ondan zevk almasını ve onunla başa çıkmasını sağlayarak toplumsal uyumu artırmıştır. Çok kültürlülük hem kültür merkezci önyargılardan kurtulma, hem de diğer kültür ve bakış açılarından yararlanma anlamında özgür düşüncüyü daha anlamlı hale getirmiştir. (Parekh, 2002).

Görsel sanatlar eğitimini kuramda ve uygulamada en çok etkileyen bir başka konu “Görsel Kültür”dür. Görsel sanatların sınırları genişlemiş; toplumsal, kültürel, politik ve ekonomik, siyasi ve popüler kültürün de içinde olduğu günlük konuları içine almış ve bunun sonucu olarak da görsel sanatlar eğitim ve öğretim programlarının kapsamı genişlemiştir.

İnsana özgü bir iletişim sistemi olan kültürel ifadenin, en az dil kadar önemli olduğunu bugün çok az insan yadsıyabilir. İnsanlığın başlangıcından bu yana her çağ kendini özgün bir dille ifade etmiştir. İlkçağda insanlar, doğada ve onun geniş açık alanlarında yerleşik değillerdi ve dolayısıyla doğa karşıtı ve soyutlama taraftarı olmuşlar ve primitif duvar resimleri ile kendilerini anlatmışlardır. Antik çağ, efsanelerin, söylencelerin ve mitsel anlatımların çağı olmuştur. Bu çağın egemenliğini, “söz” ve onun kuralları oluşturmuştur. Ortaçağ’da sözün uçuculuğuna karşın “yazı”nın kalıcılığı etkin olmuş, otoritenin ve gücün simgesi haline gelmiştir. Aydınlanma çağıyla gelişen edebi anlatım ve matbaanın icadı, “yazılı dilin” özgürlüğünü de beraberinde getirmiştir. Yazı, o dönemde anlam ve anlatımın kurulmasında mutlak egemen iken, sanayi devrimi ve teknolojinin hızla gelişmesi ile önce fotoğraf makinesi, ardından sinema ve televizyon gibi hareketli görüntüleri saptayan araçlar icat edilmiş, dünya “imgelerin ve görsel kültürün” kendine özgü kurallarıyla açıklanabilecek hızla akıp giden bir sürecin içine girmiştir. Böylece geniş ölçekte, bütün bu çağlarda yaşamış insanların dünya görüşünün onların görsel kültürünü anlattığı iddia edilmiştir.

Duncum, Evans ve Hall 1999 yılında, “görsel kültür” teriminin ilk olarak Kaliforniya Üniversitesinde sanat tarihi profesörü olan Svetlana Alpers tarafından 1983 yılında yaptığı bir çalışmada kullanıldığını iddia etmiş olmalarına rağmen, Elkins, bu kavramı Michael Baxandall’ın 1972’de yaptığı bir çalışmada kullandığını belirtmiştir (Stankiewicz, 2004). Bu sebeple, görsel kültür kavramının terim olarak ilk kullanıldığı yılları 70’li yılların başı olarak kabul edilmiştir.

Bu araştırma ile görsel kültür tabanlı öğretim yönteminin ilköğretim 4. sınıf görsel sanatlar dersinde uygulanmasının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmada görsel kültür kuramına göre hazırlanan eğitim etkinliklerinin öğrencilerin öğrenmelerine anlamlı bir etkisinin olup olmadığı sorusuna yanıt aranacaktır. Bu amaç çerçevesinde aşağıda yer verilen alt amaçlara ulaşılmaya çalışılmıştır.

1. Öğrencilerin görsel kültür etkinlikleriyle ilgili hazır bulunuşluk düzeyleri nasıldır?
2. Görsel kültür tabanlı öğretim yönteminin öğrencilerin uygulama becerilerine ve anlamlı ürün ortaya koyabilmelerine etkisi nasıldır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Görsel kültür tabanlı öğretim yönteminin ilköğretim 4. sınıf görsel sanatlar dersinde uygulanmasının araştırıldığı bu çalışmada, nitel araştırma yöntemleri ile nicel araştırma yöntemleri birlikte kullanılmıştır. Bu araştırmalarda çalışılan konu, derinlemesine betimlenmekte, yorumlanmakta ve çalışmada kişilerin bakış açılarını anlama amaçlanmaktadır. Araştırmada bu yaklaşım gereğince, araştırmacı katılımcılarla doğrudan doğruya görüşen, aynı ortamı paylaşan ve kazandığı bakış açısını veri analizinde kullanan bir kişi konumunda yer almıştır.

Araştırmacı, belirtilen ilkokulda hem uygulayıcılardan biridir. Böylelikle araştırmada kullanılan modele uygun olarak araştırmacı ve uygulayıcılar arasında yoğun bir etkileşim kurulmaya ve bilgi paylaşımı oluşturulmaya çalışılmıştır. Araştırmada, gerçeğin farklı yönlerini ve oluşumlarını öğrenebilmek, farklı bakış açılarını, farklı göstergeleri ve anlamları ortaya çıkarmak için veri kaynaklarında çeşitlemeye (triangulation) gidilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2000). Araştırmada, Deney ve Kontrol Grupları oluşturulmuş. Gruplardan birisine geleneksel öğretim, diğerine ise görsel kültür kuramı ile ilgili yöntemler uygulanmıştır. Yöntemlerin etkisini belirlemek

amacıyla desen olarak, deneysel modeller içerisinde yer alan, çok denekli-tek faktörlü "ön test - son test kontrol gruplu desen modeli" kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Çalışma grubunun belirlenmesinde nitel araştırma geleneği içinde gelişmiş olan amaçlı örnekleme yöntemlerinden “tipik durum örnekleme” dikkate alınmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2000). Araştırmanın çalışma grubunu, 2012- 2013 öğretim yılında Ankara ilinde MEB' na bağlı özel bir ilköğretim okulunun 4. sınıfları içinden Görsel Sanatlar Dersine kayıtlı seçkisiz örnekleme ile seçilen 4 D sınıfı (Deney Grubu) – 4 E sınıfı (Kontrol Grubu) olmak üzere toplam 54 öğrenci oluşturmaktadır. Hangi grubun deney ya da kontrol grubu olacağına seçkisiz örnekleme yoluyla karar verilmiştir.

Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmalarda “geçerlik” araştırma sonuçlarının doğruluğuyla, “güvenirlik” ise araştırma sonuçlarının tekrar elde edilebilirliği ile ilgilidir (Yıldırım ve Şimşek, 2000). Nitel araştırmada güvenirliliği karşılamada güçlüklerle karşılaşılması nedeniyle bu araştırmaların en güçlü yanının geçerlik olduğu alan yazında yer almaktadır. Aynı zamanda, meslektaş ve uzman teyidi gibi yöntemler kullanılması geçerliliği artırmanın yolları olarak görülmektedir. Bu araştırmada da araştırmacı dışında alandan üç uzman görüşme ve doküman analizinden elde edilen verileri, araştırmacının kod ve temalarını incelemiştir. Görüş ayrılıklarının olduğu durumlarda ise tartışılarak uzlaşmış ve gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Araştırmada nitel bulguların geçerlilik ve güvenirliliği için toplanan veriler ayrıntılı olarak raporlaştırılmış ve sonuçlara nasıl ulaşıldığı açıklanmıştır. Nitel araştırmalarda araştırma sonuçlarına ulaşırken izlenen sürecin çalışılan gerçeği ortaya çıkarmadaki yeterliğine “iç geçerlik”, elde edilen sonuçların benzer gruplara ya da ortamlara aktarılabilirliğine ise “dış geçerlik” denilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2000).

Bulgular ve Yorum

Araştırmanın temel amacı dikkate alınarak hazırlanan yöntem ve veri toplama araçları ile bulgulara ulaşılmıştır. Ortaya çıkan bulgular doküman analizi ile desteklenmiştir. İçerik analizi ile çözümlenen veriler çerçevesinde kodlar oluşturulmuştur.

Kodlar ana tema ve ana tema altında yer alan alt temalar altında yerleştirilmiştir. Veri toplama araçlarının tamamından alt amaçlara cevap teşkil eden bulgulara ulaşılmıştır. Araştırma bulgularına ait başlıklar aşağıda verilmiştir.

Öğrencilerin görsel kültür etkinlikleriyle ilgili hazır bulunuşluk düzeyleri ile ilgili bulgular

Odak grup görüşmenin yapıldığı 10 öğrencinin düşünceleri not edilmiştir. Bu görüşmede “Günlük yaşamdaki sorunlarınız nelerdir? (çok fazla ev ödevi, kardeşlerle yaşanan problemler, alay edilmek ve diğerleri ile geçinememek vb.) verdikleri yanıt genellikle kardeşleri ile zaman zaman yaşanan problemler, yeterince oyun zamanının olamaması, yeterince televizyon izleyememesidir. Özellikle bu genellemelerin dışında bir öğrencinin “...arkadaşlarım benimle sürekli alay ediyor. Çok arkadaşım olsun istiyorum. Benimle oyun oynasınlar ve dalga geçmesinler” şeklimdeki cevabı dikkat çekicidir.

Seni en çok mutlu eden şeyler nelerdir? sorusuna ise, genellikle oyun oynamak, tatile gitmek ve ders çalışmak olarak görülmüştür. Erinç (1995) göre; daha çok formlaşmış bilgiler içinde, doğru kabul edilen, ideal diye benimsenen bilgi düzeyindeki edinimleri içinde kendini, olduğundan çok, olması gerektiği şekilde görmek ister, görmek isteği şekilde de göstermek ister. Öğrenciler en çok “...matematik çalışmayı seviyorum.” gibi genellemelerde bulunmuşlardır.

En çok yapmak istediğiniz fakat zaman bulamadığınız şeyler nelerdir?(Oyun oynamak, televizyon izlemek vb.) sorusuna ise, “internet” cevabı ağırlık kazanmıştır. Kahraman (2004)’ e göre yirminci yüzyılın son on yılında, gerek iletişim dünyasına gerekse toplumsal hayata sunduğu yenilik “internet” ti. İnternet bir haber - iletişim ortamı değildi yalnızca. Onunla birlikte bir Pazar, bir kütüphane, bir diskotek bir müzeydi, bir sahaftı, tek kelimeyle her şeydi. Daha da önemlisi internet, iletişimi insanlar arası etkileşime dönüştürüyordu.

Nelerden etkilenirsin? (şekiller, biçimler, resimler vb.) sorusuna “...televizyon ve resimler” cevabı ağırlıklı olarak gelmiştir. Görsel alan içinde yer alan, çalıştığı her saat içinde kendisiyle iç içe olduğumuz televizyonun yaratıcılığa etkisi öteki etmenlerden çok daha fazla ve yaygındır. Yaygın kanıya göre televizyonun çok izlenmesi yaratıcı düşünmeden yoksun kılar. Çocuk kendi başına düşünerek bedensel ve ussal bütün yeti ve yeteneklerinin katılımıyla araştıran, sorun çözen biri olmaktan çıkar. Salt edilgen ve alıcı durumuna girer. Bu aldığı etki o kadar güçlü olur ki çocuk bilim-kurgu kahramanlarından, çizgi filmlerden edindiği imgeler dışına çıkamaz (Kırıçoğlu, 2005).

Herhangi bir ürün (kitap, oyuncak, elbise vb.) tercihinde reklamların etkisi var mı? Sorusuna öğrenciler genellikle yok demişler ama dizilerdeki "...Selena Gomez gibi " kişileri çok beğendiklerini de belirtmişlerdir.

Bir kahramanınız var mı? En çok sevdiğiniz çizgi film hangisidir? Neden. sorusuna ise; Tomlinson (2004) dediği gibi, küresel olan" içinde varoluşumuzu (farklı düzeylerde) şekillendirdiğimiz kültürel bir alana dönüşmektedir bu nedenle bağlantılılığın bir sonucu olarak uzaktaki güçlerin yerellere nüfus etmesinin iki yüzü vardır: yerelliğin güvenliğine son verirken, deneyimi daha geniş –nihayetinde küresel-anlamda kavrayabilmemizi sağlar. Genellikle cevaplar"...*Muhteşem Yüzyıl, Pepe*" gibi yerel dizi ve çizgi filmler varken "...*Haydi Çalkala, İyi şanslar Charlie*" gibi Disney Chanel da yayınlanan gençlik dizileri ağırlık kazanmaktadır.

Ailemizin dışındaki insanları (kahramanınız ya da örnek aldığınız kişi) sinema, video, reklam, dizi vb. sayesinde mi tanırısın? Nasıl? sorusuna "...*televizyon, dergiler, gençlik dergileri çizgi kahramanlarla ilgili dergiler, internet*" olarak sıralamışlardır. Bu da gösteriyor ki popüler kültür, bireylerin müzik, sanat, medya, internet, TV, radyo, moda vb günlük ilgiler ile bireylerin iletişimi olarak tanımlanabilir. Çocukların gelişiminde ve öğrenme deneyimlerinde popüler kültür son derece önemli bir etkiye sahiptir. Popüler kültürün çocukların yaşamlarındaki önceliği ve yaygınlığı popüler kültürün yaygınlaşmasına olanak tanıyan elektronik, basılı, görsel-işitsel kitle iletişim araçlarının yaygınlığı ile doğrudan ilişkilidir. Popüler kültür teriminin okulda neleri içerdiği ya da kapsadığı tartışılabilir (Marsh, 2005).

Sevdiğin bu karakterlerin çizim ve fotoğrafları hangi eşyalarda kullanılıyor? (Elbise, çanta vb.) sorusuna öğrenciler ifadelerinde genellikle '*Spor, ticari markalar, bilgisayar, giyim, TV ve bilgisayar figürleri, günlük yaşam etkinliklerinde kullandıkları eşyalar*' olarak cevap vermişlerdir. Küresel ekonominin ve ulus aşırı medya ağının kültürel sınırları ortadan kaldırdığı ve böylelikle küresel bir kültüre yol açmıştır. Balcı (2006) ifadesi ile doğru orantılı olarak küresel piyasanın sunduğu bütün ürünlerden haberdar olmakta ve bu ürünleri günlük yaşamlarının normal birer parçasıymış gibi kabul etmişlerdir.

Sevdiğiniz çizgi film karakterine benzer karakterler var mı? Ortak özellikleri neler? (genellikle çizgi filmlerde tavşanlar şirindir ya da bilim adamları hep gözlüklüdür gibi). Öğrenciler bu soru ile ilgili cevap verememişlerdir. Sadece bir öğrenci "*bütün dizilerdeki oğlanlar aşık olup kızları kovala, kız kaçar acılar çekilir*" ifadesini kullanmıştır.

Genel olarak öğrencilerin görsel sanatlar dersine istekli geldikleri, yapılan etkinliklerden hoşlandıkları, duygu ve düşüncelerini ifade etmede en iyi derslerden biri olduğunu düşünürken, öğrencilerin derste yapılan etkinlikleri ne amaçla yapıldığını, dersin ne gibi yararlarının olduğunun farkında olmadıkları anlaşılmıştır.

Motivasyon testinin ardından öğrencilerin popüler kültür ile ilgili düşünce ve bilgilerini sınamak ve popüler kültürden ne kadar etkilendiklerini tespit etmek amacı ile “düşünmeyi düşünüyorum” etkinliği yapılmıştır.

“Düşünmeyi düşünme “ etkinliği kapsamında hazırlanan çalışma yaprağı ile görsel kültürün ana temalarından olan öğrencinin önce kendisini tanıması sağlanmıştır. Popüler kültür ile ilgili imgelerin ne kar kullanıldığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca öğrenciler görsel kültürün gücüyle karşı karşıya bırakarak öğrenci merkezli bir etkinli k planlanmıştır. Kendi fikir ve duygularını paylaşan arkadaşlarının farkında olması sağlanmış ve grup çalışması yapılmıştır. Öğrencileri görsel kültürün anlamları ve kendi yaşamları üzerine etkilerine ilişkin eleştirel düşünme yollarıyla karşılaştırmak için pratik bir stratejidir bu çalışma. Görsel kültürün gücüyle karşı karşıya bırakmak gerçekleştirmesi gereken en önemli etkinliklerden biridir. Görsel algıların önündeki engelle çok çabuk ulaşılabilir. Bu engeli ortadan kaldırmak için ilk adım kişinin kendi düşüncelerini açıkça söylemesidir.

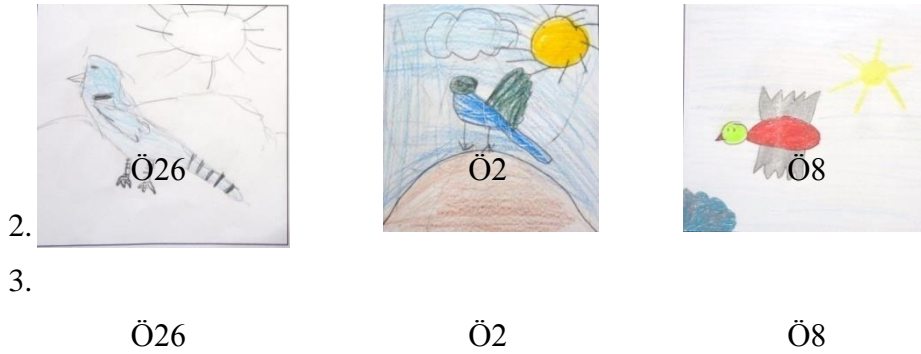
Öncelikle hazırlana çalışma kâğıdı dağıtılarak çalışma kâğıdında yer alan karenin içerisine kısa bir süre içerisinde bir kuş çizmeleri istenmiştir. Kuş’u çizerken nasıl bir yöntem geliştirdiniz? Sorusuna öğrenciler daha çok fiziksel başlangıçlardan bahsetmişlerdir. “...başından başlayarak, ayağından başlayarak, gagadan başlayarak, kanatlardan başlayarak” gibi , diğer grup daha estetik kaygıların olduğu “... özenle çizdim, güzel olsun diye çizdim, güzel çizgiler kullandım, içimden nasıl geliyorsa öyle çizdim ” gibi ifadeler kullanırken bir başka grup ise daha hayalci yaklaşımlarla, “ ...güzel ve robot şeklinde kuş geliştirdim” şeklinde olmuştur.

Kendi başlarına düşündükleri bu kısmın ardından çizdikleri resimlerle benzer çizen arkadaşlarının buldular ve gruplar oluşturdular. Toplam on grup oluşmuştur. Bunlar;

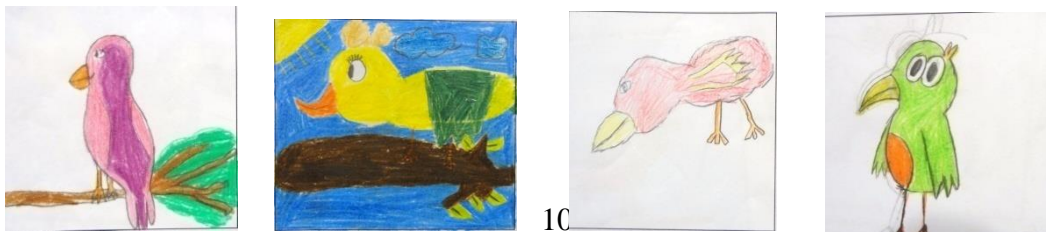

Ö21	Ö25	Ö6	Ö18
1.			
Ö21	Ö25	Ö6	Ö18

1. Grup ait resimlerde gerçek kuş imajından farklı olarak daha mekanik bir çizim yapılmıştır. Silahlarla donatılan kuş her an savaşa hazır olarak betimlenmiştir. Grup adını adındaki bir bilgisayar oyununun kahramanlarıyla eşleştirmiştir. “...*Crysis Enerji Takımı Nano Teknoloji Giysili*” olarak tanımlamıştır. Grubun üç ortak özelliğini ise, “... *Robot, havalı ve güçlü*” olarak tanımlamışlardır. Grup üyelerinin hepsi erkektir kişilik özelliklerini ise, “...*aynı oyunları, gungum style, geta bilgisayar oyununu ve karakterleri seven bir grubuz*” olarak tanımlamışlardır. Bilgisayar oyunlarını oldukça fazla etkisinde kalan bir gruptur.

2. Grup ise bir kız grubudur. Gruplarının adını “.. *Boncuk*” koymuşlardır. Ortak özellikleri ise, “... *Akıllı, renklerini güzel ve tatlı*” olmalarıdır. Doğa ile bütünleştirdikleri kuşları üç ortak özelliğini belirtirken çizdikleri güneş çizimleri yada bulutların arasında gibi fiziksel ortak özellikler belirtmeden, olmak istedikleri veya imajların öğrettiği olmak zorunda olduğumuz kişiler olarak güzellikten, tatlılıktan bahsedilmiştir. Görsel kültürün en önemli vurgularından olan “olmak istediğimiz kişileri bile medya bize öğretmekte” fikirleriyle örtüşmüş “*kızlar güzel ve tatlı*” olur imajlarının yerleştiği görülmüştür.

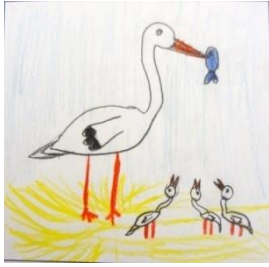
Ö16

Ö17

Ö9

Ö10

3. Grup “... *Papağanlar grubu*” olarak kendilerini adlandırmışlardır. Ortak özelliklerine gerçekçi yaklaşan grup “...*papağan çizdik, gagaları çok benziyor ve rengarenk* “ olarak tanımlamışlardır. Özellikle resim sanatlarına önem verdiklerini söyleyen grup, nasıl bir konuşma ortamı oldu? Sorusuna “... *Fikirlerimizi ortaya koyduk, ortak kararlar aldık, eğlenceli bir konuşma oldu.*” Şeklinde cevapları grubun daha gerçekçi ve demokratik olduğunu ortaya koymuştur.

Ö13

Ö15

Ö12

Ö1

4. Grup “...*Tatlıcıklar Grubu*” dur. Kızlardan oluşan grupçun üç ortak özelliği, “... *Kuşların ağızlarında yem tutması, yuvalarının olması ve dalların üstünde olması, akıllı ve boyunlarının uzun olması*” olarak belirtmişlerdir. Kuş çizimlerini genellikle, yuvayla ve çocukları için besin maddesi bulan (balık ya da solucan) kuşlar olarak resmedilmiştir. Güneçli havada olarak betimlenen resimler yerleşmiş imajlara örnek olarak niteliktedir. Anneler çocukları için koşturur, besler. Annenin pozisyonunu çok iyi anlatan bu resimler aynı zamanda kadın imajını da grup isminin seçimiyle çok iyi anlatmıştır.

Ö7

Ö4

Ö14

Ö20

5. Grup adını “... Alev yumruğu ve Rock” grubu koymuşlardır. Ortak özelliklerini” .. *Kovboy olmalı, kartallar, evleri ağaçtan olması, hepsi çok kaslı, güçlü, çalışkanlar ve şarkıcılar*” olarak belirtmişlerdir. Kendi kültürümüz içerisinde yer almayan fakat küresel kültürün etkisi altında çizilmiş imajlar göze çarpmaktadır.”.. *F-16 lar savaş aletleri, USA yazıları, futbol sembolleri, ölüm işaretleri, silahlar güçlülük, havalı olması, hayal gücü çok iyi olası*” ise grubun kişilik özellikleri olarak yazılmıştır. Güncele ait bir çizim muhakkak tasvir edilmiştir.

Ö19

Ö3

Ö27

6. Grup ise kendileri “... *Oğlum bak git!*” olarak adlandırmıştır. Üç ortak özelliği “ *kartal olmalı, güçlü, hızlı stratejik ve öz güvenli*” olmalarıdır. Çok iyi anlaştıklarını ifade eden grubun o dönemde popüler olan sözleri grubunun adları olarak nitelermeleri popüler kültürün çocuk üzerindeki etkisinin en önemli örneklerinden biridir.

Resimlerinde popüler kültür ana teması olarak 27 öğrencinin kızlar ve ekeler olarak ayrı ayrı temalar işlediği görülmektedir. 12 kız öğrencinin neredeyse tamamı tema olarak “*annelik, yuvasına yem götüren ya da besleyen anne, güzellik, tatlılık, sevecenlik*” gibi temalar üzerinde durmuştur. 15 erkek öğrenci” *silah, savaş, güçlülük,*

teknoloji, mekanizma, strateji, en güçlü kuşu çizme” gibi temalar seçmiştir erkek öğrencilerin resimlerinde popüler kültür ana teması olarak ikinci sırada gözlemlenen bir diğer popüler kültür ana teması ise ‘bilgisayar’dır. Yine günümüz popüler kültürünün parçası olan bilgisayar oyunları öğrencilerin resimsel anlatımlarında ilk düşündükleri imajlar arasında yer almaktadır. Popüler kültürün öğrencilerin inançlarına ne kadar yerleştiği tespit edilmeye çalışılan “düşünmeyi düşünüyorum” etkinliği, görsel kültür ile ilgili ön araştırma kapsamındadır.

Görsel kültür tabanlı öğretim yönteminin öğrencilerin anlamlı ürün ortaya koyabilmeleri ile ilgili bulgular

Tablo 28

Sanatsal Derecelendirme Bölümü Puan Dağılımları

			Geliştirmeli	Orta	İyi	Mükemmel
Aşağıdaki Kompozisyon	Uzman 1	N	8	8	8	3
		%	29,6	29,6	29,6	11,1
Öğelerinin Çoğunu Başarılı Bir Şekilde Kullanmıştır	Uzman 2	N	2	4	13	8
		%	7,4	14,8	48,1	29,6
Aşağıdaki Kompozisyon	Uzman 1	N	6	9	8	4
		%	22,2	33,3	29,6	14,8
İlkelerinin Çoğunu Başarılı Bir Şekilde Kullanmıştır	Uzman 2	N	2	4	8	13
		%	7,4	14,8	29,6	48,1
Resim Anlatımını Güçlendirmede Materyalleri İnceleyerek Uygun Olanı Kullanmıştır.	Uzman 1	N	15	5	4	3
		%	55,6	18,5	14,8	11,1
Farklı Teknikleri Bir Arada Kullanarak Temayı Pekıştirmiştir	Uzman 2	N	19	1	1	6
		%	70,4	3,7	3,7	22,2
Sanatsal Çalışması İle Duygu Ve Düşüncelerini Eleştirel Bir Biçimde İfade Etmiştir	Uzman 1	N	2	14	6	5
		%	7,4	51,9	22,2	18,5
Uzman 2	Uzman 2	N	5	14	5	3
		%	18,5	51,9	18,5	11,1
Uzman 1	Uzman 1	N	0	4	10	13
		%	0	14,8	37	48,1
Uzman 2	Uzman 2	N	1	3	4	19
		%	3,7	11,1	14,8	70,4

Günlük Hayatında	Uzman 1	N	0	5	9	13
Karşılaştığı İmgeleri		%	0	18,5	33,3	48,1
Yorumlayarak Sanatsal	Uzman 2	N	1	1	6	19
Çalışmasını Yapılandırmıştır		%	3,7	3,7	22,2	70,4

Kompozisyon ile ilgili iki soruya da yakın puanlar veren uzmanlar kompozisyon ilkeleri ve elemanları ile ilgili öğrencilerin düşük seviyelerde kaldıklarını belirtmişlerdir. Görsel kültür programlarının temeli olan eleştirel düşünme ve medya okuryazarlığı ile ilgili puanlamaların yüksek çıkarken kompozisyonla ilgili puanların düşük çıktığı görülmüştür.

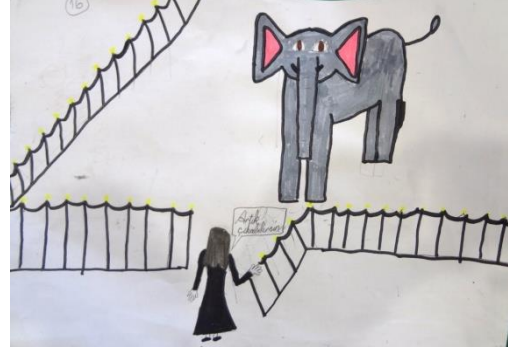
En yüksek puanların verildiği alan ise anlatım bölümüdür. Sanatsal çalışması ile duygu ve düşüncelerini eleştirel bir biçimde ifade ettikleri ve günlük hayatında (televizyonda, reklamlarda, giysilerde, oyunlarda vb.) karşılaştığı imgeleri yorumlayarak sanatsal çalışmasını yapılandırmaları ile ilgili maddelerde uzmanların en yüksek puanları vermişlerdir. Bu göstermektedir ki öğrenciler eleştirel bakış açılarını geliştirerek uygulamalarına yansıtılmışlardır. Var olan imgelerinin yerine yeni anlamları üretme çabasında olması; görsel kültür çalışmalarının bireyde sorgulama yeteneklerini geliştirdiği ve bakış açılarını genişlettiği, sosyal sorumluluklarının bilincine vardıkları ve kendi anlamlarını yeniden yapılandırma eğiliminde oldukları biçiminde yorumlanmıştır.

Öğrencilerin sanatsal çalışmaların da ki konu seçimlerinde farklı gruplara ayrıldıkları belirlenmiştir. Öğrenciler havyalara kötü davranılması, hayvanların insanlar tarafından ve insanların bazı ihtiyaçlarını karşılamak için öldürülmeleri, savaş, gazetelerin aynı konuları tekrar etmesi, doğanın yok edilmesi gibi konularda gruplaştıkları anlaşılmıştır ve bazı öğrencilerle görüşmeler yapılmıştır.

Ö15

Ö27

Ö9

Ö16

Ö15 ile yapılan görüşmede sanatsal çalışmasında neden bu konuyu seçtiği sorulduğunda "...balinaların yağından kullanılarak yapılan rujun ve sabunların yapılmasının çok kötü bir şey ve balinalara çok yazık" ifadeleri kullanmıştır. Bu resmi yaparken kendini balinanın yerine koyduğunu söyleyen öğrenci, hayvan ile kendisi arasında bir empati kurarak güzelleşmek uğruna hayvanların nesillerinin yok edildiği eleştirel bakış açısını geliştirdiği görülmüştür.

Ö13

Öğrencilerden bir grubu ise hayvan kürklerinden yapılan giysilerin dergilerde ve reklamlarda ne kadar çok yer aldığıyla ilgili çalışmalar yapmışlardır. Ö13 ile yapılan görüşmede neden bu konuyu seçtiği sorulduğunda “.hayvanlara daha iyi davranmak gerektiği için” yanıtını vermiştir. Neden böyle bir tasarım yaptığı sorusuna ise öğrenci ” ...mantık yürüterek dergideki en popüler insanı seçtim. Evinde pek çok hayvan besliyor. Yani hayvanları seviyor. Ama genelde o hayvanların derisinden yapılmış giysiler giyiyor” cevabını vermiştir. Öğrencinin kendisinin de belirttiği gibi biraz mantık yürütüldüğünde etrafınızda doğru olmayan şeylerle karşılaşmak mümkün. Bu bakış açısını ve medya okuryazarlığı kapsamında öğrencinin hem reminde hem de sözel ifadelerinde yer vermiş olması görsel kültür eğitiminde öğrencilerin geldiği zihinsel durumu ortaya koymaktadır.

Ö1 ise incelediği dergilerde yer olan güzel kadın figürlerinin çok olduğunu ifade etmiştir. Neredeyse her sayfada yer alan bu genç ve güzel kadınlar için pek çok kıyafetler ve süslenme eşyaları yer almaktadır. Fakat bu dergilere bakan pek çok kadın bu kadar bakımlı değildir. Onun gibi olmak için çabalayan kadın güzelleşmek için çok uğraşacaktır. İnsanın iki yüzünü ifade eden öğrenci çalışmasında yaşlı ve genç kadının yüzleri aynı portre içinde değerlendirmiştir. Dergilerde kadının ve güzellik malzemenin bu kadar çok yer almasına öğrencilere de çok şaşırmıştır.

Bazı öğrenciler yukarıda sayılan nedenler yüzünden kendi gazetelerini yapmışlardır. Gazetelerinin içine bankalar, futbol, araba, kaza ve savaş resimleri koyarak günlük yayınlanan gazeteleri eleştirmişlerdir. Bu kapsamda görsel kültür eğitiminin temeli olan eleştirel bakış açılarının geliştiği yorumuna varılmıştır.

Ö4

Ö21

Ö7

Bir grup erkek öğrenci ise savaş resimleri yapmayı tercih etmişlerdir. Neden bu konuyu seçtikleri sorulan öğrencilerden Ö4 “...dünyadaki savaşları anlatmak ve insanların nasıl öldüğünü anlatmak için” ifadelerini kullanırken Ö21 “ God of War

oyunundaki gibi yapmak istediğini söylemiştir. Ayrıca Ö4 tasarımını yaparken Call of Duty oyunundan etkilendiğini, asker, silah, uçak gibi nesnelere çizerken çok heyecanlandığını dile getirmiştir. Özellikle helikopter çizmeyi çok sevdiğini bunun nedeninin de uçakların çok az düştüğünü, savaşlarda en çok helikopterlerin düştüğünü söylemiştir. Öğrencinin resminde yer alan helikopter düşmüş, arka planda kaza olmuş ve yaralı askerler etrafa saçılmıştır. Ö21 ise bilgisayar oyunlarının çok sevdiğini, eski çağdaki savaş aletlerinin, asaların hoşuna gittiğini belirtmiştir. Resmindeki en sevdiği sahnenin ise, “..zombiler ve elektrikli adam herkese saldırıyor. Ellinden elektrik çıkan Zeus bir tanrıdır” ifadesini kullanmıştır.

Öğrencilerin bir kısmının (bu özellikler erkek öğrencilerden oluşmaktadır) savaş resimleri yapmaktan vazgeçmemişlerdir. Bunda en büyük etkinin günlük yaşamlarında çok fazla bilgisayar oynamaları etken olmaktadır. Eleştirel bir bakış açısı geliştiremeyen öğrenciler ne anlatmak istiyorsun? ya da neden bu tür bir çalışma yapmayı tercih ettin? soruları karşısında “.. savaşmak kötüdür” gibi klasik cümleler kurmaktadır. Bu nedendir ki görsel sanatlar öğretim programlarında görsel kültür eğitiminin yer alması şarttı. Bir etkinliklerle ulaşılamayan öğrencilere ulaşmak ve bakış açılarını geliştirmek için görsel kültür eğitimi gereklidir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

İlkokuldaki görsel sanatlar dersinde uygulanacak olan görsel kültür çalışmalarının nasıl yürütülebileceğini belirlemeyi amaçlayan bu araştırma birkaç etkinlikten oluşmuştur. Etkinliklerin uygulama süreci temel olarak sınıf tartışmaları, çalışma yapraklarının uygulanması ve sanatsal bir ürün ortaya koymaktır.

Araştırmada, öğrencilerin görsel kültür çalışmalarına yönlendirilmesinde araştırmacı sınıfa çeşitli görsel örnekler getirmiştir. Örneğin, “Hayvanları seviyorum” kapsamında izlenen çizgi film ile ilgili konuşulmuştur. Geçmiş yüzyıllardan itibaren sanat tarihinde kullanılmış hayvanların yer aldığı tablolar görsel kültürün temsili kapsamında incelenmiş ve etkinliğine ilişkin olarak öğrencilere çeşitli fotoğraflar göstermiştir. Öğrencilerin var olan düşüncelerini değiştirmek amacıyla taşımayan bu fotoğrafların, onların düşüncelerini çeşitlendirebilecek nitelikte olmasına özen gösterilmiştir. Öğrencilerin sınıf tartışmaları sırasında hayvan temsilleri, avcılık, kadın

ve hayvanların bir arada temsil edildiği fotoğraflar gösterilmiş ve bu fotoğrafları neden ilginç buldukları üzerine bir tartışma ortamı yaratılmıştır.

Bir giyim firmasına ait reklam amaçlı afiş incelenir. Etkinliğinde araştırmacı öğrencilere çanta nesnesinin üretim ve tüketim boyutlarını irdeleyebilmeleri için farklı kullanım alanlarını gösteren birkaç fotoğraf göstermiştir. “Araştırmada, görsel kültürün sunduğu örneklerin sunulması öğrencilerin görünen ile gerçekler arasındaki bağı sorgulamalarına neden olmuştur. Araştırmacı, Öğrencilerin verdikleri yanıtlar ve görüşler üzerinden sınıfta bir tartışma ortamı yaratarak öğrencilerin çoklu bakış açılarını geliştirmeye çalışmıştır. İzledikleri çizgi filmde dikkatlerini çeken konuları listeleyen öğrenciler, bu konuları tartışmışlar ve etkinlikleri kendileri belirlemişlerdir. Etkinliklerin belirlenmesi sürecinde öğrenciler, büyük bir zevkle izledikleri çizgi film üzerinde benzer bir heyecanla konuşmuş ve görüşlerini dile getirmişlerdir Araştırmada öğrencilerin görsel kültür çalışmaları aracılığı ile konulara ilişkin eleştirel bir bakış açısı yansıttıkları görülmüştür.

Sonuç olarak; görsel kültür, bir ulusun dünya görüşünü oluşturur. Ekranlar aracılığı ile ilişkiler sürüp giderken, günlük yaşantımızda izlediklerimizi bilmek ve yorumlamak zorunluluğu doğmaktadır. Bu durumu görsel sanatlar eğitimcileri olarak göz ardı edemeyiz. 20 - 30 yıl önce hayal edilemeyecek şeyleri yaşayıp görmeyiz, sanat eserleri hakkında konuşurken işin içine girmeleri izlediklerimizi farklı görme şekillerini ile değerlendirmeliyiz. Bakmamız gereken çok fazla imaj varken, görsel sanat eğitimcileri olarak başlamamız gereken nokta görsel kültürde günlük hayattır. Öğrenciler neleri izlemekte, neleri görmekte ve neleri hayal etmektedirler. Bu araştırma ile her öğrencinin kendimi nasıl biliyorum ve nasıl hayal ediyorum soruları sorularak eleştirel bakış açıları geliştirildiği düşünülmektedir.

Medya araçları karşısında edilgen durumdaki bireyleri etkin duruma geçirmeyi hedefleyen sürecine tanık olunmuştur. Düşüncelerini sorumlu bir şekilde üretebilmek ve bilgiyi yönetebilmek için küresel medya kültürünün güçlü araçlarını kullanan kişiler yetiştirerek, öğrencilerin akıllı bir medya tüketicisi olma ihtiyaçlarını karşılayıp, medya kültürünü öğrenmeleri için zengin bir ortam oluşturulmuştur. Öğrencilerin geniş ve gittikçe büyüyen yazılı ve elektronik medya formunda -hatta uluslar arası alanda-iletişim kurma ve düşüncelerini açıklama yetenek ve yeterliliklerini artırmakla birlikte, öğrencilerin içerik bilgisi yerine yöntem yeteneğine odaklanarak herhangi bir medya aracında yer alan her türden mesajı analiz edebilme ve medya tarafından ele geçirilmiş

bir dünyada hayatlarını daha güçlü bir şekilde devam ettirebilme yeteneklerini geliştirmelerine katkı sağladığı düşünülmektedir.

Sonuç olarak, tüketim ideolojisi bağlamında kitle iletişim araçlarının etkinliği ile kitlelere yapay zevkler – mutluluklar veren ve bunları üreten gerçek yaşamın olumsuz yanlarından sıyrılan, gündelik yaşamın kültürüdür (Oktay, 1993). Görsel sanatlar dersinde uygulanan görsel kültür çalışmalarında öğrencilerin ilk etkinlikten son etkinliğe kadar geçen süreçte sınıf tartışmalarına katılımlarında, kendilerini ifade etme ve eleştirel düşünme becerilerinde, ön bilgilerinin işe koşmada, olayları sorgulama ve kendi düşüncelerini savunmada giderek daha istekli ve cesur oldukları görülmüştür. Öğrenciler, etkinlikler süresince konuya ilişkin düşüncelerini daha düzenli bir biçimde ele almaya başlamışlar, konuları daha derinlemesine irdeleyen ve sorgulayıcı bir tutum sergilemişlerdir. Bu durumda, araştırma sürecinde Görsel Sanatlar dersinde uygulanan görsel kültür çalışmaları, öğrencilerin görsellere ilişkin anlamları sorgulamalarına ve oluşturdukları ya da geliştirdikleri yeni anlamları sanat ürünlerine yansıtmalarına katkı sağlamıştır. Kendini ifade etme yollarından biri olarak sanat etkinliklerini kullanan öğrencilerin, konuya ilişkin bir duygu ve düşünce oluşmadan gerçekleştirdikleri sanat etkinliklerinin kuru bir anlatımdan öteye gitmeyeceği unutulmamalıdır. Bu nedenle, Görsel Sanatlar dersinde uygulanacak görsel kültür çalışmaları, öğrencilerin derste ele alınan konu ya da nesneye ilişkin bir duygu, düşünce ve anlamlar zinciri oluşturmalarına, bu düşünce zenginliğinin yaptıkları sanat ürünlerine yansımaya, çevrelerini kuşatan görsel dünyayı anlamalarına ve oluşturdukları anlamlarla çağın koşulları içinde kendilerine bir yer edinmelerine temel olabilecek bir çalışma alanı olarak görülebilir.

Ön görüşme bulgularına göre, öğrenciler ile yapılan odak grup görüşme sonuçlarına göre; televizyon, internet, spor, dizi, popüler sanatçılara daha fazla vurgu yaptıkları görülmüştür. Kişinin nesnel çevresinden edindiği algılar, kavramlar ve imgelerin betimlenmesi, sezgi ve merak duygusu, düşüncelerini dile getirme arzusu kişinin içgüdüsel olarak doğasının bir gereğidir. Öğrenciler bu süreç içerisinde gündelik yaşamlarında en popüler nesnelere tarif etmişler ve en son neyin etkisinde kaldıkları (bir film, bir dizi, bir spor karşılaşması vb.) konu ile ilgili konuşmayı tercih etmişlerdir. Ön görüşme bulgularında dikkati çeken diğer bir konu ise “kabul görmedir”. Öğrencilerin arkadaş çevrelerince kabul edilmesi ya da edilmemesi sınıf içinde bir önceliğe dönüşmüştür. Bazı öğrencilerin arkadaşları ile daha çok oyun oynamak istedikleri ama gruplara giremedikleri konusunda şikâyetlerini dile getirmiştir. Görsel kültürün

incelediği ve en temel sorunlarından biri olarak gördüğü bireyselleşme ve toplumun bu bireyselleşme karşısındaki popüler tutum önem kazanır. Bireyselleşmenin kişinin kendini tanıması açısından olumlu tarafları varken, popüler kültürün bu olgunlaşma sürecinde kişileri etkilediği ve sınıflandırmaya, ayrı olanı itme konusunda etkilediği düşünülmektedir.

Grubu ile vakit geçiren ve karşılıklı benzerlikleri, farklılıklarını paylaşan öğrenciler daha sonra kendi inanç yapılarındaki değişiklikleri anlamak için uygulanan anketin sonunda öğrencilerin %67,5 nin kendileri ile ilgili hiç düşünmedikleri ortaya çıkmıştır. Zamanın hızla akıp geçmesi sonucu öğrenciler kendilerinin nasıl bir insan oldukları konusunda hiç vakit ayırmadıkları fark edilmiştir. %92,6'sı “Kendimi daha iyi tanıdım” ifadesine, %81,5'i “Kendimin yeni özelliklerini keşfettim” ifadesine, %96,3'ü “Arkadaşlarımla ortak özelliklerim olduğunu keşfettim” ifadesine ve %92,6'sı ise “Arkadaşlarımı daha iyi tanıyorum” ifadesine “Evet” yanıtı vermiştir. Bunun bir sonucu olarak öğrencilerin kendileri, arkadaşlarını ve çevrelerini tanıma, keşfetme fırsatlarını gündelik yaşam içerisinde değerlendirmedikleri ortaya çıkmıştır. Bu etkinlik sonucunda düşünme becerilerini geliştirerek değer ve inanç sistemlerinde değişiklikler olmuştur. Fikir dünyasıyla aktif olarak ilgilenme ve düşüncelerini etkinliklerine yansıtma fırsatı bulmuşlardır.

Kitle kültürü gerçekleri unutturmak istendiği zamanlarda kullanılan bir kültürdür. Bu kültürün üretiminde, tüketicinin hiçbir payı yoktur. Tasarı, dizayn, üretim, dağıtım ve satış aşamalarında tüketiciler, en fazla müşteri konumundadırlar. Kitle kültürü ürünleri olan kitap, CD, müzik, film, hazır giyim giysileri ve TV dizileri, tüm bunları tüketecek kitleler düşünülür. Yani, neleri sevip seçeceğimiz, nelerden korkacağımız, nelere güleceğimiz, kimleri kıskanıp, kimlere hayranlık duyacağımız, kimleri küçük görüp kendimizden hoşnut olacağımız belirlenmeye çalışılır. Böylece hoşnut tutulan kitlelerin, değişimi gereksiz görmeleri, edilgen ve umutsuz olmaları sağlanır. Yalnızlaşmış, toplumda atomize olmuş birey onların başarısının garantisidir. Sızlanma ve şikâyet olabilir ama değiştirmek olamaz. Etkinlik sürecinde zaman zaman sızlanan öğrenciler tamda yukarıda tarif edildiği gibi bazı arkadaşları ile beraber olmak istemezken etkinliğin sonunda oturup konuşan, ortak yanlarının belirlemeye çalışan gruplar haline dönüşmüş ve öğrenciler arasındaki ilişkiler geliştirmiştir.

Araştırmada sanat eseri üzerinden yapılan tartışmalarda, öğrencilerin eser üzerine yansıttıkları düşüncelerin giderek genişlediği ve kendi anlamlarını oluşturma sürecine girdikleri görülmüştür. Öğrenciler eser üzerinde farklı düşüncelerini ortaya

koymuşlar ve birbirleriyle paylaşma olanağı bulmuşlardır. Araştırma sonucunda, öğrenciler günlük yaşamda karşılaştıkları görsel kültür ürünlerinin kendilerinde yarattığı anlamları değil, yeni oluşturdukları anlamları tartışmayı tercih ettikleri sonucuna varılmıştır. Uygulamanın sonucunda sanat eğitiminin görsel kültürün eleştirisi, yorumlanması ve analizi üzerine odaklandığında; öğrencilerin kendi imgelerini oluşturabildikleri, nesnellikle mücadele edebildikleri, kendi yaşamları ve konular arasında ilintiler kurabildikleri ve ayrıntılar üzerine daha fazla odaklanabildikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Toplumun görsel kültürün arka planında süregelen bir şey olmadığı düşünülmektedir. Görsel kültürün toplumu üreten, koruyan ve dönüştüren yönlerinden söz edilerek aralarındaki ilişki irdelenir ve görsel kültür sayesinde, toplumsal gruplar, kurumlar, uygulamalar, inançlar ve nesnelere üretilir ya da yeniden üretilirler. Toplumsal düzendeki, bütün bu farklı elemanlara meydan okuma ve karşı çıkma yöntemlerinden biride görsel kültür kuramıdır. Çünkü görsel kültür sanat ve tasarım analiz etmek ve anlatmak için, konunun sadece tek bir yönüne vurgu yapmaz. Biçim, üslup, biyografi ya da ifadenin, analiz ve açıklama için temel alınması gerektiğini iddia etmez. Görsel kültürün açıklaması olarak, bu konuların kendilerinin analiz edilmeleri ve açıklanmaları, güçlü ve zayıf yanlarıyla ortaya koyulması gerekliliğinden yola çıkarak öğrencilerin pasif tüketici olarak değil, aktif tüketici olarak toplumsal düzeni yeniden üretmiştir.

Araç-gereç ve materyal kullanımı, resmin anlamını güçlendirmede materyalleri (gazete, dergi, renkli kâğıt vb.) inceleyerek uygun olanını kullanımı ve farklı teknikleri (Kuru boya, pastel boya, gazlı kalem vb.) bir arada kullanımı, temayı pekiştirmesi ile ilgili kompozisyon ilke ve unsurların kullanımı konusunda geri kalan öğrencilerin görsel kültür kuramı sonucu oluşturulan eğitim etkinliklerinin ardından sadece materyal kullanımında daha fazla çeşitliliğe gittikleri fark edilmiştir.

Sanatsal uygulama sonucunda öğrenciler temayı anlama bölümünde çok başarılı olmuşlardır. Sanatsal çalışması ile duygu ve düşüncelerini eleştirel bir biçimde ifade ettikleri ve günlük hayatında (televizyonda, reklamlarda, giysilerde, oyunlarda vb.) karşılaştığı imgeleri yorumlayarak sanatsal çalışmasını yapılandırmalarında öğrenciler oldukça fazla gelişme göstermişlerdir. Bu göstermektedir ki öğrenciler eleştirel bakış açılarını geliştirerek uygulamalarına yansıtılmışlardır. Var olan imgelerinin yerine yeni anlamları üretme çabasında olması; görsel kültür çalışmalarının bireyde sorgulama yeteneklerini geliştirdiği ve bakış açılarını genişlettiği, sosyal sorumluluklarının

bilincine vardıkları ve kendi anlamlarını yeniden yapılandırma eğiliminde oldukları biçimindedir.

Yapılan araştırma ile öğrencilerin görsel kültür kuramından haberdar olmadıkları anlaşılmaktadır. Öğrencilerin inceledikleri günlük yaşama ait nesnelere içeren inceleme sürecinde görsel imgeleri keşfedemedikleri ve bir yargıya varamamaları, dolayısıyla inceleme ve araştırma süreçlerinden uzaklaşmalarını adına görsel kültür kuramının öğretilmesi gerekmektedir. Öncelikle öğretmenlerin görsel kültür kuramı konusunda bilgilendirilmeleri ve böylece kendi uygulamalarına ilişkin dönütler aracılığı ile görsel sanatlar dersinin daha etkili bir biçimde geliştirilmesi yönünde cesaretlendirilmeleri ve hizmet içi eğitim kursları ile tanıtılması sağlanmalıdır. Öğrenciler günlük yaşama ait her zaman etraflarında var olan nesnelere üzerinde çok düşünmedikleri, ne anlama geldikleri ile ilgili çok fazla bilgi sahibi olmadıkları fark edilmiştir. Öğrenciler için önemli olan şey ne kadar popüler, havalı ya da toplumda değer görmüş nesnelere sahip olmaktır. Bazen ihtiyaçları olmadığı halde sadece istedikleri için ve bu istediğin nedenini bilmeden sahip olma dürtüsüyle hareket etmektedirler. Bu nedenle etraflarında var olan ve tekrar eden bu görüntülerin anlamları üzerinde tartışılmalıdır. Öğrencilerin kendini ifade etme cesareti göstermesi, ancak sınıf içerisinde ona konuşma olanakları verilmesi ile mümkün olabilecektir. Araştırma sonuçlarının da gösterdiği gibi görsel kültür kuramının amaçların arsında yer alan sanat eleştirisi ve medya okuryazarlığı bu konuda önemli etkenlerdir. Çünkü eleştiri ile öğrenci günlük popüler nesnelere hakkında konuşarak ve kendinden bir şeyler katarak söyleyeceklerini söyleme cesareti gösterir. Dolayısı ile bu özgüven duygusu ile çevresini anlamasına, kendini tanımasına ve takdir duygusunun geliştirilmesinde de bir etkidir. Bu nedenle eğitimcilerin öğrencilere popüler kültür üzerinde önemle durulması gereken konulardan birisi olmalıdır.

Araştırmada uygulanan etkinlikler bir çizgi film, reklamlardan, oyuncaklardan vb. yola çıkarak hazırlanmıştır. Görsel sanatlar dersi müfredatında yer alan konuların görsel kültür araçlarına dayalı bir çıkış noktasının olması, öğrencilerin konuya odaklanmalarını, süreçten etkin rol almalarını, konular arasındaki ilişkilerin daha kolay farkına varmalarını ve sistematik bir biçimde sorguladıkları görsel dünyanın anlamlarını oluşturdukları ürüne yansıtılmalarına katkı sağlayacak ve bilinçli bir süreç geçirmelerine neden olabilir.

Summary

**APPLICATION OF THE VISUAL CULTURE CONCEPT IN VISUAL ART
COURSES IN THE 4th CLASSES OF PRIMARY SCHOOLS**

Rukiye DİLLİ*

In this study, the visual culture concept covers the understanding of images and objects which are seen by the students as the most favourite or popular in their communication with each other, in the social interaction at school, and in their daily lives. The study tries to determine how these (the most favourite or popular image, object, etc.) appear in their visual representations. Within this frame, the study aims to determine to what extent these popular culture elements are used in the visual representations and written expressions based on the visual representations of the 4th class students, to what extent the popular culture elements affect their cognitive and artistic expressions, and to provide them a critical view in media literacy.

The research design is of a descriptive design which is a mixed method utilizing both qualitative and quantitative methods. Mixed research design is defined as a research where the researchers combine the qualitative and quantitative research methods in one study. In this study, the qualitative and quantitative data were collected separately, analyzed and findings were combined. In the quantitative dimension of the study, semi-trial model was chosen while in the qualitative part the case study was used in line with the data obtained through quantitative research. The population of the study comprises a total of 54 students at 4th grade taking Visual Art subject at a private school attached to the Ministry of National Education (MONE) in 2012-2013 educational year. The population of the study was grouped into two one of which was the study group and the other control group. The visual culture activities prepared by the researcher were conducted in a five-week period. The activities used were related to the visual culture theory and included the approaches of advertisement and cartoon examination, thinking how to think, popular culture awareness, and critical thinking. Qualitative data were obtained through interviews with 30 students and focus group interviews with 10 students. Quantitative data were obtained through semi-structured questionnaire prepared based on the literature and field specialists.

Quantitative dimension of the research revealed the following results: (1) Regarding the students' readiness for the visual culture activities, popular culture

---

* Dr., MTA Tabiat Tarihi Müzesi Eğitim Uzmanı, dillirukiye@yahoo.com

objects in visual media directs their tastes and demands of the students. (2) Regarding the critical thinking skills gained through the visual culture based education method, students become more sensitive towards the nature and their environment and develop a critical point of view towards the visuals surrounding them. (3) Regarding the visual literacy gained through the visual culture based education method, the students are influenced by the colours, images, and dominant characters they come across on television, in internet, and magazines in their daily lives. (4) Regarding the application skills and the skills for creating a meaningful product gained through the visual culture based education method, students use artistic principles and elements, and different materials less in their activities which require understanding of the theme and using critical view.

The results obtained by the quantitative dimension of the research can be summarized as: (1) Regarding the sub dimension of readiness level related to the visual culture activities, objects and representations of visual culture male and female students are influenced by are different. (2) Regarding the sub dimension of acquirements related to the visual culture, indirect acquirements related to visual culture theory are present but not sufficient in the MONE primary school Visual Art curriculum. (3) Regarding the sub dimension of gaining critical thinking skills related to the visual culture based educational method, students are affected significantly by programs and games containing violence. (4) Regarding the visual literacy gained through the visual culture based education method, the students can not differentiate whether an event or situation presented in visual media is real or a product of imagination. (5) Regarding the application skills and the skills for creating a meaningful product gained through the visual culture based education method, students are influenced significantly by the visual culture activities, and can produce meaningful products.

KAYNAKLAR

- Balcı, A. (2006). Roland Robertson, küreselleşme ve kültür. *Bilgi*, (12), 25-36.
- Duncum, P. (2001). The impact of visual culture on art education. *Studies in Art Education*, 43(2), 3-16.
- Erinç, S. M. (1995). *Resmin eleştirisi üzerine*. İstanbul: Hil.
- Kahraman, H. B. (2004). *Kültür tarihi affetmez*. İstanbul: Agora.
- Kırıçoğlu, O. T. (1991). *Sanatta Eğitim (Görmek, Öğrenmek, Yaratmak)*. Ankara: Pegem.
- Kırıçoğlu, O. T. (2005). *Sanatta Eğitim; Görmek Anlamak Yaratmak* (3. Baskı), Ankara: Pegem A.
- Kırıçoğlu, O. T. (2009). *Sanat kültür yaratıcılık görsel sanatlar ve kültür eğitimi-öğretimi*. Ankara: Pegem.
- Marsh, J. (2005). *Popular culture, new media and digital literacy in early childhood*. London: Routledge & Falmer.
- Mete, M. (2002). Araştırmacılar medyayı ölçtü. *bütünleşik pazarlamada marketing Türkiye*, (6), 26-27.
- Oktay, A. (1993). *Türkiye'de popüler kültür*. Ankara: YKY.
- Parekh, B. (2002). *Çok kültürlülüğü yeniden düşünmek (Kültürel Çeşitlilik Ve Siyasi Teori)*. (Çev. Bilge Tanrısever). Ankara: Phoneix.
- Stankiewicz, M. A. (2004). *A dangerous business: Visual culture theory and education policy*. Art Education And Visual Culture Studies Symposium. 5-13 July 2013.
- Tavin M. K., Anderson D. (2003). *Teaching (Popular) visual culture: deconstructing disney in the elementary art classroom*. *Art Education*, 56(3), 21-31.
- Tomlinson, J. (2004). *Küreselleşme ve kültür*. (Çev. Arzu Eker), İstanbul: Ayrıntı.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2000). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.